

Jasper van den Bovenkamp

Moeder
van 40.000
kinderen

Het verhaal van Vanessa Umboh

ten have

roep

Ik zal voor mijn kinderen opstaan,
en niet wijken

Lees ik het goed? Eén op de vijf? Door de gordijnen van mijn slaapkamer schijnt op die dag in 2016 flauw daglicht naar binnen. Hoe laat zal het zijn? Hoelang heb ik op bed gelegen? Welke dag is het eigenlijk?

Ik knip het licht aan.

Ja, het staat er echt. Eén op de vijf Rotterdamse kinderen leeft in armoede. Mijn hemel. Dat betekent dat twintig procent van alle kinderen in mijn stad 's ochtends met honger in de klas zit. Dat zijn op dit moment meer dan veertigduizend kinderen onder de 27 jaar.¹ Veertigduizend! Het moet een rekenfout zijn. Wacht, ik zoek het op.

Waar is mijn laptop? Ligt hij onder m'n bed? Daar durf ik eigenlijk niet te kijken, bang voor wat ik er allemaal zal tegenkomen. In de woonkamer misschien? Ik struikel bijna over de schoenen en tassen in de gang, de snoeren, kabels en boeken. Op de tafel: een bord, vies bestek, gebruikte glazen. Maar geen laptop. In de keuken dan? Chaos, maar geen laptop. Waar heb ik dat ding gelaten? Wanneer heb ik 'm voor het laatst gebruikt? Het moet weken geleden zijn.

Laat me anders eerst de ontstaansgeschiedenis van deze wanorde toelichten. Een kleine flashback.

In 2006 werd ik aangenomen bij een zorgorganisatie. Er was een nieuw team geformeerd dat zich zou richten op zorg mijdende jongeren: dak- en thuislozen, jongeren met psychische, psychiatrische en verslavingsproblematiek, dubbele-diagnosejongeren, kortom allemaal jongens en meiden die door de samenleving al waren opgegeven.

De termen zeiden me niet zoveel, moet ik eerlijk be-
kennen. Ik had een mode-opleiding gedaan en was daarna
bij verschillende bedrijven en organisaties in administra-
tieve functies verzeild geraakt. Wat wist ik van deze nogal
specifieke wereld? Maar de problemen van deze mensen
vlogen me direct naar de keel. Wat een onmogelijke situa-
ties, dacht ik. Jongeren die zelf elke hoop hebben laten va-
ren en in wie de samenleving vervolgens ook al niet meer
gelooft. Wie of wat is er dan nog bij je betrokken? Ik zag ze
al helemaal voor me, zwerfend door bossen, in drugsspan-
den, onder de brug. Kinderen nog.

Bij een presentatie op mijn toenmalig werk kwam de
teamleider ons, medewerkers van de personeelsafdeling,
voorlichten over wat dit nieuwe team zou gaan doen. Er
zou gewerkt gaan worden met een nieuw programma: As-
sertive Community Treatment (ACT), vertelde hij. Op een
gegeven moment zei hij: 'Ik vind het met betrekking tot
deze functie belangrijker dat mensen respect voor en af-
finiteit met de doelgroep hebben, dan dat ze voor de baan
zijn opgeleid.' Toen ik dat hoorde, greep direct mijn *higher
self* in. Oh wow, dacht ik, dit is voor mij! Maar ik dácht het
niet alleen, ik riep het ook hardop, dwars door zijn presen-
tatie heen. 'Wow,' gilte ik met mijn hand in de lucht, 'ik
kan dus ook bij jullie komen werken?!' Om mij heen ver-
stoorde blikken. Vanessa, waar ben jij mee bezig? dacht ik
in de ogen van mijn eigen teamleider te lezen. De andere
teamleider, wiens presentatie ik met mijn enthousiaste ge-
krijs nogal abrupt onderbrak, slikte een zin in, hield een
kleine adempauze, en ging toen weer verder. Ik schaamde

me, en richtte mijn blik op de grond. Mijn wangen gloeiden. Wat gebeurde er nou? Een lichte paniek maakte zich van mij meester. Mijn andere collega's keken mij een beetje verwonderd aan.

De volgende dag werd ik gebeld door die teammanager. Luc Gennissen was zijn naam. 'Was jij dat?' vroeg hij. Ik begon me meteen te verontschuldigen. 'Nee joh,' reageerde hij, 'helemaal niet nodig. Dus je wilt bij ons komen werken? Nou, kom maar op gesprek dan.' Ik formuleerde allerlei afwerende zinnen. 'Ik wil wel, maar dat kan helemaal niet, ik heb geen diploma voor in de zorg.' Hij: 'Je wilt toch bij ons komen werken, kom gewoon op gesprek!'

Nou ja, vooruit.

Een paar dagen later zat ik in zijn werkkamer. Tweënhalf uur waren we aan het praten. Het was een omgekeerde sollicitatie. Niet ikzelf overtuigde hem van mijn geschiktheid, maar hij mij. Ik sputterde voortdurend tegen. 'Je kent me niet, ik ben veel te emotioneel, veel te betrokken, weet je, ik heb twee lege slaapkamers over, ik neem ze allemaal mee naar huis, zodat geen enkel kind op straat zou hoeven slapen.' Totdat hij op een gegeven moment mij indringend aankeek en zei: 'Vanessa, jij kent jezelf niet.'

Gevoelig snaartje. Ik ken mijzelf niet? Het zal je gezegd worden. Maar goed, kennelijk zag hij iets in mij, iets wat ik zelf nog niet onderkend had. In mijn hart voelde ik de echo van mijn broer Darrin naklinken. 'Doe het gewoon,' had hij gezegd toen ik hem om raad vroeg. 'Ga op gesprek, als het niet goed uitpakt dan zoek je toch gewoon weer een andere baan.'

Hey, dat was mijn hart! En wat had mijn moeder daarover ooit ook alweer gezegd? 'Vanessa, luister altijd naar je hart. Als je mond ja zegt en je buik nee, dan moet je het niet doen.' Mijn buik, dat was zeg maar mijn hart.

Maar dan geldt dat natuurlijk ook in omgekeerde zin. Als mijn buik ja zegt en mijn mond nee schreeuwt, moet

mijn conclusie zijn: 'wees niet zo bang en doe het.'

En zo gebeurde het dat ik totaal onopgeleid en zonder relevante ervaring als trajectbegeleider in de kinder- en jeugdpsychiatrie belandde. Ik werd verantwoordelijk voor de plaatsing van jongeren bij werkgevers en het regelen van praktische zaken. Geen skills dus, maar wél een hart dat brandde van liefde en compassie voor deze getormenteerde zielen.

Wat ik me toen nog niet realiseerde, was dat ik in een omgeving belandde waaruit ik naar alle waarschijnlijkheid nooit meer zou verdwijnen. Ik heb het over de wereld van problemen achter de voordeur.

Het was een wereld die ik tot dan toe nauwelijks kende. Zelf had ik een heel gelukkige en onbezorgde jeugd achter de rug. Ik groeide op in het Duitse Bramsche, een stadje van ongeveer dertigduizend inwoners, onder de rook van Osnabrück, een uurtje rijden van de Nederlandse grens. Ik woonde daar, samen met mijn oudere broer, mijn moeder en mijn vader, in een Nederlandse wijk. Mijn vader, net als mijn moeder afkomstig uit Indonesië, kreeg in 1978 de aanbieding als beroepsmilitair te gaan werken voor de NAVO. Hij werd in Duitsland geplaatst bij de 12^e Groep Geleide Wapens, afgekort de 12GGW. Met zo'n vijfhonderd collega's werd hij getraind om vijandelijke vliegtuigen neer te halen, teneinde aanvallen vanuit de lucht in de kiem te smoren. Het was de tijd die in het teken stond van de Koude Oorlog.

We woonden in een heel gewoon rijtjeshuis, in een wijk waar alle militairen met gezinnen werden geplaatst. De basisschool, het buurthuis en de sportvereniging (allemaal Nederlands) waren om de hoek. Alles deden we samen. Het was intiem, gezellig, overzichtelijk, veilig, vrij. Ik herinner me dat ik eens van m'n fiets viel en dat drie moeders vanuit verschillende huizen tegelijk kwamen toegesnel.

Hoewel ik toen hoopte dat niemand mijn val had gezien en ik het liefst zo snel mogelijk weer was opgestaan, besef ik nu hoe waardevol die betrokkenheid was. En op elk terrein van het leven was die er: van het schoolhek tot Sinterklaas en van de avondvierdaagse tot in de schuur waar onze vaders ons leerden solderen.

Ook thuis had ik het goed. Mijn ouders waren – en zijn dat nog steeds – lief, warm, relaxt. Ze boden ook structuur aan mijn leven. We stonden op gezette tijden op, en elke avond zaten we om half zes met z'n allen aan tafel. Daarna deden we de afwas en gingen wij als kinderen nog even buiten spelen. Op winteravonden kropen we bij papa en mama op de bank. Onder de *kain*, een Javaans doek, kletsten we gezellig nog even, keken we tv, knuffelden we elkaar.

Er was aandacht en betrokkenheid. We werden gezien. Ik kreeg als kind ruimte om mezelf in een veilige en vertrouwde omgeving te ontwikkelen. Nooit heb ik me hopeloos of onmachtig gevoeld. Ik kijk heel dankbaar terug op mijn onbezorgde jeugd.

In de wereld van de problemen achter de voordeur was ik dan ook echt een *newbie*. Wat ik wist had ik 'van horen zeggen', maar het was een werkelijkheid die zich altijd buiten mijn eigen voordeur had afgespeeld. Nu werd ik er pardoes ingeduwd.

Ik zeg 'ingeduwd', omdat ik geloof in bestemming. Ik geloof dat het mijn *purpose* is in deze wereld van betekenis te zijn. Ik heb er niet zelf voor gekozen. Het leven, of, iets grootser misschien, *universe*, heeft mij geroepen. Toen nog niet wetend dat ik daarmee in de voetsporen van mijn voorouders trad, zei ik ja tegen die roeping. Niet met mijn hoofd, maar met mijn hart. Daar kom ik straks nog op terug.

Eerst weer even naar die nieuwe baan. Die ACT-methodiek sprak mij heel erg aan. De behandeling is gericht op mensen die ondanks grote problemen – denk aan ernstige verslaving of een zware psychiatrische aandoening – alle zorg mijden. Doel van de behandeling is om via intensief contact rust te brengen en de situatie te stabiliseren. Aandacht en vertrouwen dus. Belangrijke ingrediënten, dacht ik, wil je met een behandeling iets bereiken.

Maar. Ja, inderdaad: maar.

Ik denk dat ik ongeveer een jaar of drie in deze functie werkte, toen er van alles begon te veranderen. Er was steeds minder ruimte om met aandacht voor mijn cliënten te werken. De organisatie kreeg een almaar commerciële karakter en legde meer en meer nadruk op productie. In één woord: marktwerking. Ik moest op één dag – naast de gebruikelijke verslaglegging, reistijd, netwerk- en systeemgesprekken – vijf of zes cliënten zien om aan de ‘productie-eisen’ te voldoen. Ik had maximaal dertig minuten per persoon om te checken hoe het met hem of haar ging en zodoende aan een vertrouwensrelatie te werken.

Dertig minuten, moet lukken toch, denk je misschien. Oké, een klein voorbeeldje. Voor één van mijn cliënten moest ik in het kader van achterstallige administratie een telefoontje plegen met zijn energieleverancier. Totale wachttijd: dertig minuten. Ik bedoel maar. En dan waren er nog al die andere dingen. Was de medicatie op orde? Hoe voelde de cliënt zich? Hoe was zijn dag geweest? Enzovoort. Toen iemand eens dreigde te gaan huilen, dacht ik: Doe dat nou niet want ik moet bijna naar de volgende.

Steeds minder beantwoordde de zorg die ik kon verlenen aan de visie zoals die drie jaar eerder met veel tromgeroffel naar binnen was gebracht. Ik kon er niet meer tegen. Ik kon de jongeren niet langer de aandacht geven die ze verdienden en ook zo hard nodig hadden. Het druiste in tegen alles waar ik voor stond en waar ik voor gekozen had.

Eén van mijn collega's wilde, net als ik, terug naar die waarden. Hij richtte een nieuwe organisatie op waarbinnen weer volgens de oorspronkelijke richtlijnen gewerkt kon worden. Ik stapte over. Maar. Alweer een 'maar'.

Marktwerking hoofdstuk twee. De nieuwe organisatie wilde snel groeien. Te snel. Binnen een jaar werd het faillissement aangevraagd. Niet getreurd, zeiden de managers er direct achteraan, want er kwam een doorstart. Ze geloofden er heilig in. En ik moet zeggen: ik geloofde er ook heilig in. Ook al scheerden we door allerlei financiële problemen langs de afgrond: wat deze organisatie voor ogen stond, dat deugde. En dus bleef ik doorgaan met mijn werk. Aan mijn cliënten vertelde ik niet hoe de zaken er werkelijk voor stonden, dat we eigenlijk in een heel risico-volle situatie zaten.

Drie dagen voordat de stekker er definitief uit zou gaan, kregen we van onze leidinggevenden een briefing. 'Begin maar af te bouwen', werd ons geadviseerd. Huh, dacht ik, wat afbouwen, waarom afbouwen? We zouden toch verder gaan? Afbouwen betekende in mijn geval: in drie dagen tijd 21 kinderen bezoeken, hun dossier overhandigen en gedag zeggen. Terwijl: alles waar wij voor stonden was vertrouwen, aandacht, een relatie opbouwen, liefde, compassie. Wat was er in vredesnaam aan de hand?

Ik beland bij een gitzwarte bladzijde in mijn leven. Nu ik erover vertel, voel ik opnieuw de tranen branden.

Een jaar lang had ik geïnvesteerd in het opbouwen van een vertrouwensrelatie met mijn lieve kinderen, en nu bleken ze toch, alsnog, tegen alle visies en missies in, tegen alle mooie woorden en beloftes in, gewoon een nummer-tje. Ik mocht ze doodleuk gaan vertellen dat de stekker eruit ging. Dat ik vandaag niet kwam om te wandelen, maar om hun dossier terug te geven. Met ergens in die stapel papier een telefoonnummer dat ze konden bellen als het even niet ging.

Vanessa Umboh (1978) komt op voor de 40.000 kinderen in Rotterdam die in armoede leven. Met haar stichting Stem zonder Gezicht zet ze deze grootschalige armoede op de politieke agenda en organiseert ze activiteiten. Langzaamaan lukt het haar de kinderen terug te brengen in het hart van de samenleving. Maar dan stort ze in en raakt ze depressief. Vanessa's eigen idealisme heeft haar opgebrand en haar missie gaat in vlammen op.

Na een lang louteringsproces blikte ze met journalist Jasper van den Bovenkamp terug. Vanessa levert ongezoeten kritiek op het systeem, dat in haar ogen verantwoordelijk is voor de ongelijkheid. Ondertussen vertelt ze hoe het volgens haar ook kan. Haar suggesties en aanbevelingen komen telkens voort uit liefde, compassie en medemenselijkheid.

Moeder van 40.000 kinderen vertelt ten diepste hoe moeilijk het is om echt iets te veranderen in de samenleving, maar dat dat geen reden is om helemaal niets te doen. Vanessa's verhaal biedt lessen voor mensen die willen leven voor hun idealen.

Jasper van den Bovenkamp (1987) is journalist en schrijver. Hij publiceert over filosofie, religie en sociologie.

